

ראש חודש – חינוך לשוני כיצד משתמשים ביומן ובלוח שנה?

הזיקה בין נושא היחידה של חינוך לשוני ליחידת התכנים

ביחידה העוסקת בראש חודש, דנו בקיומם של לוח שנה אזרחי ולוח שנה עברי. הכרנו את שמות החודשים בשני לוחות אלה, ולאחר קישור בין חודשי השנה, העונות והעשייה החקלאית בכל אחד מהם, התמקדנו בקשר בין חודשי הלוח העברי לחגי ישראל. בחלק האחרון של היחידה דנו במנהגי ראש חודש.

ביחידה זו נתמקד בשימוש ביומן ובלוח שנה המאפשרים לארגן את הזמן ולנווט בין הלוח האזרחי לבין הלוח העברי.

רציונל היחידה

תפישת הזמן מתפתחת באופן הדרגתי אצל הילדים. בכיתה ג', התלמידים כבר נדרשים לתכנן את זמנם ומקבלים בתחילת השנה "מערכת" שבועית המסייעת להם לעשות זאת – לדעת למשל באיזה יום של השבוע עליהם להביא בגדי ספורט לשיעור החינוך הגופני.

ביחידה זו, המתמקדת בהכרת המבנה של לוחות זמן שונים (לוח שבועי, לוח חודשי) ילמדו התלמידים תחילה לזהות את רכיבי המבנה של הלוחות ויבינו את תפקידם. על בסיס זה, ילמדו התלמידים לדלות מידע מלוחות הזמן ומהיומנים שלהם.

הזיקה בין יחידה זו לתכנית הלימודים בחינוך לשוני

כשאר הלוחות, לוח זמן הינו סוג של טקסט מידעי. "מידוע הוא פונקציה מרכזית בכל שיחה וכמובן בכל מקצועות הלימוד... ארגון מידע בדרכים הגיוניות, מאורגנות ומוסכמות, תוך התאמת המסר לרמת ידיעותיו של הנמען הוא מאבני היסוד של השיח האורייני בכלל". (תכנית הלימודים בחינוך לשוני, המשרד החינוך תשס"ג עמ' 24).

לוח הוא טקסט מידעי מסוג מיוחד: זוהי טבלה שתפקידה "הוא בעיקר לארגן ולהציג נתונים על פי קטגוריות ולאפשר למעיינים בה לראות בו-זמנית סוגים רבים של יחסים בין הפריטים (שם, עמ' 26). הטבלה מציגה מידע מורכב באופן חזותי, תמציתי מאד. אך כמובן "הטבלה ניתנת להמללה" (שם, עמ' 26).

ביחידה זו, נלמד להפיק מידע מלוחות שונים (טבלאות בכלל ולוחות זמנים בפרט) (ראו הישג 5.05: "הפקת מידע ולמידה מטקסטים כתובים מסוגים שונים בתחומי דעת שונים") על ידי זיהוי רכיבי המבנה הבולטים שלהם, תוך כדי תיאורם, וניתוחם באופן מילולי.

נחתור להביא את התלמידים להשיג יעדים נוספים המפורטים בתכנית הלימודים החדשה בחינוך הלשוני של משרד החינוך:
 "התלמידים יכירו את הערך המספרי של האותיות" וידעו להשתמש "באותיות לציון מספרים (גימטריה) - למנייה של הימים, החודשים, השנים והמועדים לפי הלוח העברי"
(הישג מס' 8).

בסוף היחידה, מתבקשים התלמידים לבנות בעצמם לוח המתאר חודש מסוים על פי ההנחיות הניתנות בחוברת. בכך, הם נדרשים להפיק מידע מטקסט מידעי מסוג אחר (הוראות הפעלה) וליישמו **(ראו הישג מס' 5)**, והם נדרשים גם להפיק "טקסט כתוב תקין מבחינה לשונית והולם מבחינה תקשורתית". **(ראו הישג מס' 3).**

חומרי עזר

- דפי משחק למשחק צוללות, מארבעה סוגים שונים (כל תלמיד יקבל דף אחד שונה מזה שיקבל בן או בת זוגו). ראו דפים מוכנים בחוברת זו, בעמ' 70-72.
- לוח שנה (למשימה 14).
- יומן התלמיד- התלמידים יצטיידו ביומנם האישי.

מהלך ההוראה ונקודות להעמקה

חלק א : למידה של מבנה הטבלאות דרך משחק הצוללות

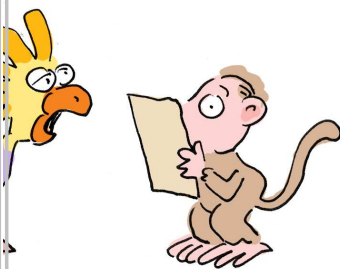
שימו לב : אין התייחסות לשלב זה בחוברת התלמידים.

נזמין את התלמידים לשחק בזוגות ב"משחק הצוללות".

המשחק עשוי לעזור להם להבין את המבנה של טבלה בצורה חווייתית. ניתן להשתמש בדפי המשחק (ראו עמ' 70-72).

הוראות המשחק:

- משחקים בזוגות. כל תלמיד מקבל דף משחק שונה.
- הצוללות של כל תלמיד הן המשבצות האפורות המופיעות בטבלה העליונה בכל דף משחק.
- מטרת המשחק: כל שחקן מנסה להטביע את הצוללות של השחקן השני לפי תורו.
- השחקן הראשון מנסה לתקוף את צוללות יריבו. בשל כך הוא מנסה למקם אותן.
- אם הוא אמר למשל א/1, ובמשבצת א/1 נמצאת צוללת בת משבצת אחת, יענה לו יריבו "הטבעת".
- אם הוא אמר למשל א/1, ובמשבצת א/1 נמצאת צוללת בת יותר ממשבצת אחת, יענה לו יריבו "פגעת".
- בשני המקרים הללו, ממשיך השחקן הראשון לשחק והטור אינו עובר לשחקן השני.
- אם הוא אמר למשל א/1 ולא נמצאת במשבצת א/1, יענה לו יריבו "פיספסת" והטור עובר אליו.
- על מנת לא לשכוח באלו משבצות כבר ירה, (ולא לחזור עליהן), כל שחקן ירשום V בלוח הבקרה אם פגע בצוללת יריבו, X במשבצות לא מצא צוללת.
- המשחק מסתיים כאשר שחקן אחד הצליח להטביע כל צוללות יריבו.
- חשוב להגיד מראש לתלמידים שלכל שחקן צוללת אחת בת משבצת אחת, צוללת אחת בת שתי משבצות, צוללת אחת בת שלוש משבצות, צוללת אחת בת ארבע משבצות.

1 היכרות עם לוח שבועי (משימות 1-3).

דברי הבלש

הבלש מספר סיפור המציג את נושא היחידה (לוחות זמנים) והחשיבות של לוחות זמנים בחיי היום יום שלנו.

מערכת השעות הכיתתית

נפנה את תשומת לב התלמידים לכך שיש לוחות בהם שמות הימים מופיעים באופן מלא, ויש לוחות בהם הם מסומנים רק על ידי אותיות המייצגים את הערך המספרי של היום בשבוע (לרוב, מדברים על יום השבת ואין כותבים יום ז).

2 היכרות עם הערך המספרי של האותיות (גימטריה) (משימות 4-6)

הסבר ומשימות תרגול

מוטב לפתוח בכתיבה על הלוח את הא'-ב'.
לאחר הסבר פשוט לגבי "מהי גימטריה", נבהיר את הדרך שבה כותבים מספרים מעל 10. נציג כיצד כותבים את המספרים בין 10 עד 19, בין 20 עד 29, וכמשימת יישום ניתן לשאול את התלמידים כיצד יכתבו את המספרים 31-39 וכן את שאר המספרים עד המספר 100 (ק). בשלב זה ניתן להפנות את התלמידים למשימות 4-6 בחוברת התלמידים.

תרגול נוסף

לאחר מילוי המשימות 4-6, רצוי להמשיך לתרגל את הערך המספרי של האותיות. ניתן לחלק את הכיתה לשתי קבוצות ולשאול כל אחת מהן לפי תורה שאלות כגון:
כיצד אפשר לכתוב את המספרים הבאים באותיות:
20, 21, 24, 27, 30, 36, 39, 40, 44, 50, 53, 60, 67, 70, 72, 80, 88, 90, 96?
לאחר מכן, ניתן לעבור לשאלות כגון:
כיצד היינו כותבים במספרים רגילים את המספרים באותיות הבאים:
כ"ב, ל"ז, מ"ה, ס"ח, ע"ג, "ל"ג, פ"ד, צ"ט?

ט"ו, ט"ז : הכתיבה המיוחדת של מספרים 15 ו 16.
בעשרת הדברות נאמר: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא" (שמות פרק כ פסוק ד). המסורת פירשה דיבר זה כאיסור להגות את שמות אלוהים לשווא אלא בעת התפילה (ויש אומרים גם בעת לימוד התורה).
על כן אין מצרפים את האות י ואת האות ה (המרכיבות את אחד משמות אלוהים) כדי לכתוב את המספר 15 באותיות. מאותה סיבה אין מצרפים את האותיות י ואת האות ו. הפתרון שהוצע במהלך הדורות: לצרף את האות ט והאות ו,

השוות 9 ו-6 על מנת להרכיב את המספר 15,
וכן לצרף את האות ט והאות ז, השוות 9 ו-7 על מנת להרכיב את המספר 16.

פעילות יישום: תאריכים עבריים באותיות (ולא במספרים)

ביחידת התכנים אשר עסקה בראש חודש, למדנו על קיומם של לוח אזרחי ולוח עברי. במשימה 6 התלמידים יתנסו בכתיבת תאריכים עבריים בעזרת אותיות, הם גם יתנסו בכתיבת תאריכים לועזיים, ויוזכר כי ניתן להגדיר את אותו היום בעזרת תאריכים שונים.

3 היכרות עם הלוח החודשי (משימות 7-12)

עבודה בלוח חודש ספטמבר 2012 (ראו חוברת לתלמידים בעמ' 91).

כאן נתמקד במידע הרב שניתן להפיק מלוח חודשי. עיסוק בחודש ספטמבר באותה שנה (כמו בשנים אחרות רבות) מאפשר גם חזרה על תאריכי חגי תשרי. במשימה 11 התלמידים מתבקשים להסביר מדוע חג הסוכות ושמחת תורה אינם מופיעים בלוח. כאן המקום להראות את אי ההתאמה בין הלוח העברי ללוח האזרחי. כל חגי תשרי חלים כמובן בחודש תשרי, אך הם לא דווקא חלים בחודש ספטמבר!

4. ההבדל בין לוח שנה ליומן שנתי

רצוי להראות לתלמידים לוח שנה אמיתי (המורכב מלוחות חודשיים) ולהשוות אותו עם יומן שנתי המורכב לרוב, מלוחות שבועיים. בעקבות זאת, ניתן להפנות את התלמידים למשימה 13 שמטרתה התמצאות ביומן שנתי (משימה 13).

חלק ג : מכינים לוח !

עתה נדרשים התלמידים ליישם את הנלמד עד כה על ידי הכנה עצמית של לוח חודש נובמבר של השנה הנוכחית (או חודש אחר על פי הזמן שבו נלמדת יחידה זו). התלמידים נדרשים להבין טקסט מפעיל ולפעול עפ"י הוראות. מקור המידע העומד לרשותם הוא **יומן תלמיד**. בשל מורכבות המשימה, ובעיקר בשל ריבוי ההוראות המופיעות בה, רצוי לעשות את משימה 14 יחד עם התלמידים ולתרגל איתם קריאת הוראות הפעלה.

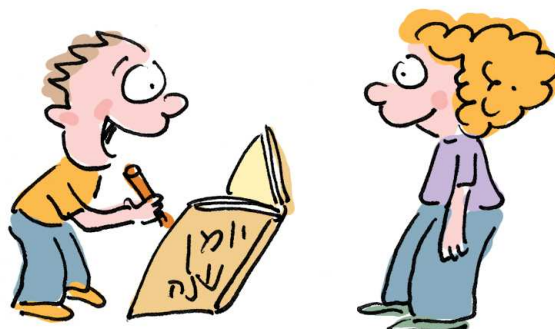
חלק ד : לתכנן את הזמן ומשפט סיום

דברי הבלש שבסוף היחידה

אם התלמידים הבינו את הרמז, הם ירשמו לעצמם ביומנים (או בלוח כיתתי) לקראת א' בניסן תזכורת לברך את המחנכת ב"חודש נהדר". ראו, הזהרתן! אם הם זוכרים, הם יבקשו פרס באותו יום. רעיון אחד הוא להביא לכל תלמיד ותלמידה ברכת "חודש טוב" מאוירת. (ראו עמ' 73 דף ובו ברכה מוכנה - אותה תוכלו לצלם ולחלק לתלמידים).

משפט סיום:

כמו משפטי הסיום האחרים ביחידות של חינוך לשוני, משפט זה סוגר את היחידה. הפעם המשפט הוא: היעזרו בלוחות וביומנים וכך לא תחמיצו אירועים חשובים!

דף שחקן 1:

הצוללות של השחקן מופיעות באפור

ו	ה	ד	ג	ב	א	
						1
						2
						3
						4
						5
						6

לוח בקרה

ו	ה	ד	ג	ב	א	
						1
						2
						3
						4
						5
						6

דף שחקן 2:

הצוללות של השחקן מופיעות באפור

ו	ה	ד	ג	ב	א	
						1
						2
						3
						4
						5
						6

לוח בקרה

ו	ה	ד	ג	ב	א	
						1
						2
						3
						4
						5
						6

דף שחקן 3:

הצוללות של השחקן מופיעות באפור

ו	ה	ד	ג	ב	א	
						1
						2
						3
						4
						5
						6

לוח בקרה

ו	ה	ד	ג	ב	א	
						1
						2
						3
						4
						5
						6

הודש טג

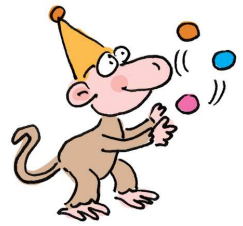
הודש טג

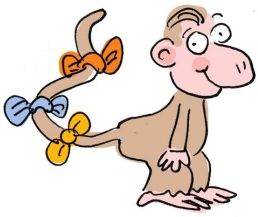
הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

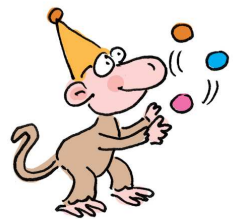
הודש טג

הודש טג

הודש טג

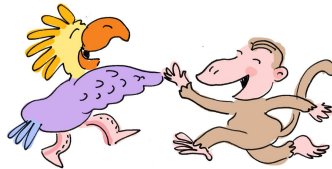
הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

הודש טג

